

Зінов'єв Георгій Олександрович
генеральний директор ТОВ «Логосенерго»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-324-1-26>

КОНЦЕПЦІЯ НАУКОВОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ

Найважливішим чинником розвитку людської цивілізації є науково-технічний прогрес, завдяки якому вдосконалюються засоби виробництва, суттєво скорочуються витрати праці внаслідок механізації, автоматизації та роботизації, небаченими раніше темпами зростають можливості розвитку людини та її творчих здібностей. Скорочення потреби світової економіки в робочій силі породжує дилему: скоротити населення до кількості, що відповідає цій потребі (проте цей процес неупинний і прямує до суцільного відсторонення людини від продуктивної праці), або визнати наукову діяльність масовою професією та почати випереджальними темпами готувати вчених, що, згідно синергетичної теорії призведе до небаченого розквіту цивілізації. Оскільки наука має невичерпні можливості для свого розвитку, знання та інформація не витрачаються, а здатні лише накопичуватися, цей розвиток буде відбуватися за принципом позитивного зворотного зв'язку, який може бути описаний експоненційним законом. Слід зазначити, що саме галузь створення знань та смислів в сучасному світі є найпотужнішим джерелом економічного зростання.

Сучасна наука поступово відходить від суворого дотримання поділу на підгалузі, в яких і тільки в яких вчені проводять свої дослідження, наука стає трансдисциплінарною. Завдяки сучасним дослідницьким інструментам, штучному інтелекту та різного роду мультимедійним та інтерактивним засобам, а також напрацьованим та постійно розвиваним технікам ефективної одноосібної та

колективної творчої праці, вчені можуть досягти небаченої раніше результативності власної діяльності.

Вирішення складних завдань, до того ж не поодинці, а у колективі мудреців-однодумців та ще й у симбіозі з сильним штучним інтелектом, чого вимагає сучасна й тим більш наука вже навіть найближчого майбутнього, можливе лише у випадку постійного гармонійного розвитку наукових кадрів вищої кваліфікації на принципах трансдисциплінарності та високої ерудиції та на базі єдиної антропологічної теорії та методології. Це можливо при поєднанні трьох типів розвитку людини: формальної, неформальної та інформальної освіти. Остання, зокрема, включає в себе й такий засіб, як телебачення.

Найбільш адекватним потребам суспільства знання способом передання інформації тепер стає відео, яке здатне передавати максимально можливий її обсяг за мінімально можливий час. Це створює й новий спосіб мислення й спілкування. Таким чином, телебачення як екранне мистецтво поступово перетворюється з розважального та просвітницького засобу на засіб спілкування вчених, науково-дослідну лабораторію та дослідний університет.

Дослідження сучасних науково-популярних та просвітницьких каналів ТБ – як ефірного, так і мережного – дає можливість констатувати, що їхній рівень дуже низький, розрахований на допитливих дітей або малоосвічених людей. Ідеї є, але подані вони не дуже різнобічно та глибоко, теоретичні узагальнення відсутні, трансдисциплінарність й зовсім не спостерігається. Це лише розважальне шоу, дещо на кшталт інтерактивного музею науки – тепер такі масово створюються, вони є по суті різновидом атракціону. Навіть попри те, що ведучими є люди з вченими ступенями. Такі канали лише створюють сумбур, зовсім не створюючи системи, пригнічуючи мислення глядачів. Негативна роль їх посилюється тим фактом, що основним принципом існування живої матерії є економна витрата енергії, а відтак і зведення до мінімуму будь-якого роду зусиль. Мозг людини не є виключенням. І яким би допитливим він не був, у силу вказаного принципу він

схильний шукати готові відповіді, а не намагається дати їх самостійно на базі власного досвіду, знань та розумових здібностей. Але людина має мислити самостійно!

Виділяються лише канали, присвячені культурі, хоч і вони у питаннях науки настільки ж безпорадні. Таке телебачення не здатне заставити думати та творити, тим більше в умовах становлення синерго-антропологічної парадигми, що вимагає розглядати складні явища як системи, тобто з позицій трансдисциплінарності. Це потребує своєю чергою створення потужного та концентрованого потоку наукових знань.

Наукове телебачення може й повинно його організувати, але таке телебачення тільки належить створити. Вихор наукового телебачення має підхоплювати всіх з будь-якого стану розумового розвитку та захоплювати за собою до відкриттів, творчості та вдосконалення. Мова наукового ТБ має бути не науково-популярною з акцентом на другій складовій, а суворо науковою, трансдисциплінарною, що передбачає її зрозумілість для представників різних наукових дисциплін. Створення такої мови саме по собі є нетривіальним завданням. Його розв'язання – це одна з цілей антропології, єдиної трансдисциплінарної науки про людину як єдність косної, живої, та розумної природи. Наукове ТБ має являти собою не лише майданчик для дискусій, не тільки кафедру для лектора або кінозал та науковий театр, але й бути в прямому сенсі науково-дослідною лабораторією, сценою для документального спектаклю, де знання буде одержуватися та гранітися у прямому ефірі. На допомогу йому будуть штучний інтелект та інтернет. Це стане й реалізацією ідеї Гессе про гру в бісер – гру всім багатством знань та смислів, накопичених людством, у поєднанні зі створенням нових.

Наукове телебачення має створюватися не журналістами, а науковцями й саме для науковців. Притому науковці мають представляти всі галузі науки, бути співробітниками різних університетів та науково-дослідних інститутів. Кількість глядачів, яка в цих умовах може й не перевищувати кількох сотень, або навіть

десятків, не так важлива, її можна порівняти з кількістю читачів найцікавіших та найважливіших монографій, що розкривають шляхи розвитку науки та заснованої на ній практичної діяльності, яка ніколи не буває значною внаслідок невисокого рівня розвитку людей, нездатних сприймати такі матерії, або невеликої кількості професіоналів. Проте за умови, що інтелектуальний рівень телеканалу (або телепередачі) буде високим, орієнтованим на розумних, ерудованих людей, професіоналів в галузі науки, ми досягнемо головної мети економіки знань, яка полягає у розвитку людського капіталу, здатного до пізнання надскладного всесвіту та створення великих ідей та смислів. Для цього достатньо й невеликої кількості пасіонаріїв-науковців. Важливо, щоб люди вірили пасіонаріям та вірили у них. Вони мають вести за собою, вони повинні створювати собі подібних. За законами еволюції якщо саме цей вид людей забезпечить кількісний та якісний розвиток людства, їх ставатиме все більше й більше, і коли певний поріг буде досягнуто – вони стануть домінувати.

Оскільки глядачами наукового каналу як правило будуть науковці та викладачі, ці ідеї, думки, образи вони передадуть своїм учням, а також своїм знайомим, рідним, які також перебувають під їхнім інтелектуальним впливом. Сукупний інтелект суспільства зростатиме, розвиватиметься економіка знань. Таке телебачення реалізує ідею елітарного клубу інтелектуалів.

Інтелектуальний клуб – це добровільне об'єднання рівноправних учасників-однодумців, які переслідують ті самі або схожі цілі, яких набагато легше досягнути разом, ніж поодинці (при цьому, як відомо, багатьох цілей неможливо зовсім досягнути поодинці, вони вимагають командної роботи). Клуб відрізняє вільна форма організації, заснована не на ієрархічній системі підпорядкування, а на вільній повазі; це мережева організація, де всі є рівними і кожен може контактувати з кожним. Більш того, завдання клубу полягає й у підтримці своїх членів як у творчій діяльності, так і в науково-дослідній і діловій. Інтелектуальний клуб – це місце живих та азартних дискусій, місце зустрічі та взаєморозвитку

інтелектуалів, місце їх співтворчості. Але клуб не повинен бути лише місцем продуктивної діяльності, тут має бути місце для інтелектуальної гри – театру, шахів, вікторин, преферансу. Клуб має привертати інтелектуалів можливістю знайти вихід для їхніх талантів та вмінь, які є побічними для їх професійної діяльності, тут повинні збиратися вчені, бізнесмени, вчителі, політики, дипломати, актори, митці, письменники, прості інтелектуально розвинені люди. Після досягнення критичної маси клуб стає дуже потужним актором ноосфери, він стає здатним вирішувати з легкістю багато теоретичних та практичних питань. Для клубу виключно важливою є елітарність – аудиторія має бути огляданою, її мають утворювати виключно обдаровані люди – аристократи духу з будь-яких прошарків суспільства, кастовість здатна зруйнувати ідею розвитку. Соціальні мережі, в яких можливе існування наукового ТБ, забезпечать функціонування такого клубу навіть в умовах відсутності майданчику для зустрічей його членів.

Слід також зауважити, що екранне мистецтво, яким є телебачення, сприймається людиною лише в тому випадку, якщо воно створено за законами драматургії та театрального мистецтва, мистецтва перформансу, що вимагає від науковців-телевізійників опанування ними.